

เรื่อง การทำขวัญข้าวของลาวครั้ง

รายละเอียด

เมื่อข้าวออกรวงแก่ใกล้จะเก็บเกี่ยวได้แล้วจะเป็นสี่เหลียงอร่ามไปทั่วทุ่งนา ชาวนาจะต้องระมัดระวังสัตว์ร้ายหลายประเภทที่เป็นศัตรูข้าว เช่น นกกระจาบที่ชอบพากันมากินข้าวเป็นฝูง ๆ หรือปูที่ทำอันตรายต้นข้าวมากกว่านกกระจาบ นอกนั้นมีสัตว์อื่น ๆ อีก เช่น หนูพุก และเต่านา ดังนั้นในตอนนี้นาชาวนาต้องทำหุ่นไล่กา หรือทำที่ปักสำหรับไล่นก หรือทำเป็นกัณฑ์ให้ลมพัดหมุนมีเสียงดังหรือทำอย่างอื่นเพื่อคอยดูแลต้นข้าว นอกจากนี้มีพิธีไล่หนู นก เพลี้ย แมลง ปู หนอน และศัตรูข้าวอื่น ๆ พิธีทำขึ้นเพื่อไม่ให้ถูกนก หนูและสัตว์อื่น ๆ มาทำลายต้นข้าวส่วนทางภาคอีสาน จะมีพิธีปลงลอมข้าวเป็นพิธีที่ทำหลังเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว และได้ขนข้าวที่ลานนวดจนเสร็จเรียบร้อยเป็นพิธีที่ทำก่อนจะนวดข้าว คำว่าลอมข้าว หมายถึง กองข้าวที่เตรียมจะนวด เป็นพิธีที่บอกกล่าวแม่โพสพให้ออกจากลานนวดข้าว เพราะกลัวจะกระทบกระเทือน และอีกประการหนึ่งเพื่อขอโทษหรือขอขมาที่ต้องทำรุนแรงกับข้าว ดวง ทองบุญ โดยกล่าวถึงพิธีปลงลอมข้าวไว้ ดังนี้ “พิธีนี้เป็นพิธีที่กระทำภายหลังจากการเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จ และได้นำข้าวที่เก็บเสร็จนั้นมาไว้ที่ลานนวดข้าวเรียบร้อยแล้ว ซึ่งจะกระทำก่อนที่จะเริ่มการนวดข้าว พิธีนี้เรียกว่า “พิธีปลงลอมข้าว” (ลอมข้าว = กองข้าวที่เตรียมจะนวด) ผู้ที่จะทำพิธีดังกล่าว คือ

ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร-ตาก

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ผู้อาวุโสที่สุดใน ครอบครัวอีกเช่นเดิม กล่าวคือ ผู้อาวุโสจะนำ “ตะกร้าขวัญข้าว” (ตะกร้าเล็ก ๆ ที่ทำด้วยไม้ไผ่สานหรือวัสดุอื่น ๆ ก็ได้ ในตะกร้าขวัญข้าวประกอบด้วยใบคูณ ใบยอ หอม 5 คำ ยา (บุหรี) 5 คำ ชันห้า (ประกอบด้วย ดอกไม้ 5 คู่ เทียน 5 คู่) ข้าวต้มมัด ไข่ไก่ สุรา เมื่อได้ทุกอย่างครบแล้ว ก็จะนำเอาบรรจุลงใน ตะกร้าขวัญข้าว แล้วนำไปยังลานนวดข้าว เมื่อไปถึงก็เอาตะกร้าขวัญข้าววางลง แล้วเอาไม้สำหรับนวดข้าวมาวางไว้ข้างตะกร้าขวัญข้าว แล้วว่านะโม 3 จบ แล้วทำพิธีบอกกล่าวแม่โพสพ (ทั้งนี้แล้วแต่ ใครจะพูดเช่นไร) เช่น

“มีนี่เป็นมือส่นวันดี ลงมาปลงลอมข้าวเต๋อ....แม่โพสพเอ๋ย ค้อนส่น เขาสิติของดี เขาสิฟาด คานหนามถาบ เขียฟาง ทัดพนาคราดคูนขึ้น ให้มันขึ้นจั่งช่วยตุ่น จุนพูนคือจั่งกองทราย ไหลลง มาคือจั่งทราย ไหลแล้ว....โอม อู มะ มุนะ มูมา” ความหมาย “วันนี้เป็นวันดี ข้าพเจ้าจะมาปลงลอมข้าว นะแม่โพสพ ค้อนส่นข้าจะตีฟ่อนข้าว ไม้่นวดข้าวจะตีข้าวลงกับพื้น จงหมี่ข้าวมากเหมือนดั่งกองทราย ให้เมล็ดข้าวไหลออกเรื่อย ๆ เหมือนดั่งทราย ฉนั้น...” คำบอกกล่าวดังกล่าวเป็นการบอกเจ้าที่เจ้าทาง ซึ่งในที่นี้คือ “แม่โพสพ” เพื่อให้ออกไปจากบริเวณที่จะนวดข้าว เพราะกลัวจะกระทบกระเทือน และอีกประการหนึ่งก็เป็นการขอโทษที่ต้องทำรุนแรงกับข้าว เมื่อบอกกล่าวเสร็จแล้ว ผู้ทำพิธีก็จะนำโคนข้าว 7 โคน (มัด) แล้วว่าคาถาบาลี 3 จบ แล้วเอาไม้ที่ใช้นวดข้าวมามัดโคนข้าว แล้วว่าคาถาบาลีอีก 3 จบ แล้ว จึงเริ่มตีข้าว จนครบ 7 โคน เมื่อครบทั้ง 7 แล้ว ก็จะเอาข้าวที่ตีได้ใส่ลงไป ในตะกร้าขวัญข้าวพอเป็นพิธี และใส่รวมกับสิ่งของที่มีอยู่ในตะกร้านั้นด้วย เมื่อเสร็จก็เริ่มการตีข้าวที่เหลือให้หมด ได้เลย เสร็จจากการเชิญแม่โพสพมาสู่ลานแล้วก็เริ่มลงมือนวดข้าวกัน ในช่วงนี้ถ้ามีแขกอีกจะเป็นเวลาของความสนุก เพลิดเพลินสำหรับหนุ่ม ๆ สาว ๆ เพราะจะมีการเล่นร้องเพลงต่อกลอนกันขณะทำงานไปด้วย ปัจจุบัน ประเพณีหายไปจากตำบลแม่ลาด กว่า 40 ปี สมควรได้รับการฟื้นฟู ที่หมู่ 2 บ้านแม่ลาดใหญ่ และที่หมู่ 6 บ้านห้วยน้อย เพราะมีประชาชนเชื้อสายลาวครึ่งอยู่เป็นจำนวนมาก

ชุมชนวัฒนธรรมลาวครึ่งบ้านแม่ลาดใหญ่ แต่เดิมมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นในด้านการอนุรักษ์ วัฒนธรรม ประเพณีของตนเองไว้อย่างเหนียวแน่น อาทิเช่น ประเพณีบายศรีสู่ขวัญต้อนรับผู้มาเยี่ยมเยือน ภาษาพูด ดนตรีพื้นเมือง อาหารท้องถิ่น ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการทำขนมจีนโบราณ ภูมิปัญญาพื้นบ้านในด้านการรักษาด้วยสมุนไพร การนวดแผนโบราณ วิธีชีวิตการทำนา ปลูกข้าวตามฤดูกาล การผลิตข้าวซ้อมมือ การแต่งกายด้วยผ้าทอพื้นบ้าน การทอผ้าลวดลายที่มีเอกลักษณ์คือ ผ้าขิด ผ้าจกและผ้ามัดหมี่ ทอทั้งผ้า ผ้ายและผ้าไหม มีความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติทั่วไป ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพล ต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่เป็นอย่างดี เป็นการเพิ่มขวัญกำลังใจ และความมั่นใจ ในการทำมาหากินและการดำเนินชีวิตของตน ซึ่งชาวบ้านแม่ลาด ส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกร อาทิ ทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยง สัตว์ พิธีกรรมต่าง ๆ ที่สืบทอดต่อกันมาจนเป็นประเพณี ล้วนสะท้อนถึงความต้องการในวิถีชีวิตเรื่องน้ำ และความอุดมสมบูรณ์ อันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมเกษตร เช่น การเปิดขุ้งข้าว การเรียกขวัญข้าว นอกจากนี้ในแต่ละช่วงเดือนชาวบ้านยังร่วมทำบุญที่วัดตามความเชื่อในพุทธศาสนาเพื่อสะท้อนความต้องการความคุ้มครองจากเทพสิ่งศักดิ์สิทธิ์และความศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนา เพื่อความ

ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร-ตาก

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

สงบสุขในชีวิตของตนเองและครอบครัว เช่น พิธีทำบุญกลางบ้านวันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา ออกพรรษา ควร
ได้ทำโครงการในด้านภูมิปัญญาในด้านต่างๆเพื่ออนุรักษ์และรักษาวัฒนธรรมให้คงอยู่ตลอดไป

คำสำคัญ : การทำขวัญข้าว ลาวครึ่ง

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ลาด. (2558). วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์
และภูมิปัญญา ตำบลแม่ลาด อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร. กำแพงเพชร: องค์การบริหารส่วน
ตำบลแม่ลาด.

รวบรวมและจัดทำข้อมูล : กาญจนา จันทร์สิงห์

วันที่ : 2020-03-04

https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=1342&code_db=610004&code_type=03

The Office Of Academic Resource Information And Technology